

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten hazhoz küldve vagy posta úton külön a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. — A Vasárnapi Ujságra a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félévre 10 ft., július-septemberre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Fraknó vára.

(Sopronmegyében.)

Sopron regényes környéke több érdekes pontot nyújt a kirándulásra, mellyek közt a herceg Eszterházy birtokában levő Fraknó vára, az ott látható ritkaságok miatt, kétségkívül első helyen áll.

Soprontól nyugatra az ausztriai főhercegség határszéléhez közel, egy regényes völgyben emelkedő meredek sziklás hegyen van épülve e vár, honnan büszkén tekint le a körülfekvő vidékre. A hegy tövében Fraknóalja (Forchtenau) német mezőváros terül el.

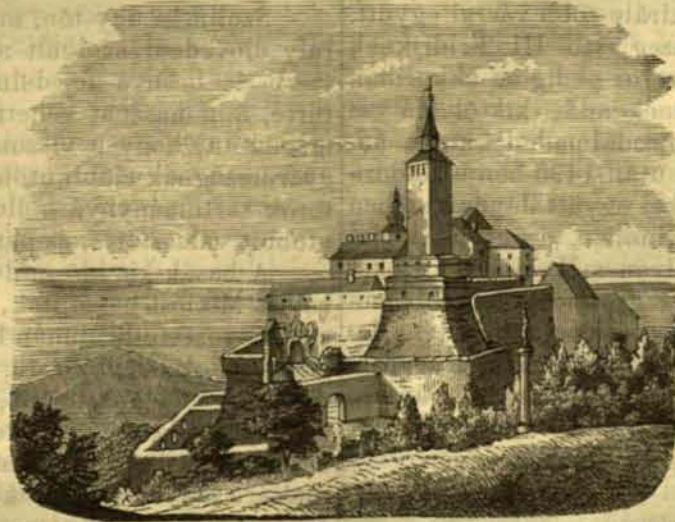
E mai napig is teljes épségben levő Fraknó vára, annyival is inkább megérdemli, hogy mint ritka nevezetességet mutassuk be, mivel ez hazánkban a középkori izlésnek csaknem egyetlen élő emléke, melly építészetiében is felmutatja a keleti és góth elemek vegyületét, mi az azon időbeli magyar-honi építészetet annyira jellemzi: hogy azok maradványain még most is lényeges különbséget vehetünk észre, ha Európa egyéb azon kori építményeivel hasonlítjuk össze.

A városból gyönyörű gesztenyes és cseresznyés kertek közt vezet fel az ut a várba, melly felfelé mindig meredekebbé válik, s közel a várhoz az itt eredő Vulka vize által vajt 40 ölnyi mélységet elkerülve, a vár erős falait környező 30 öl mély és ugyanolgy széles sánczokhoz érünk, mellyeken egy hosszú vonóhid vezet keresztül. Alig lépjük át a gróf Eszterházy Miklós nádor czimerével ékített várkaput, midőn rémülve pillantjuk a bolthajtáson függő régi kinzó eszközöket, alattok egy felől az őrszobák vannak, s ezekkel szemközt a börtön-ajtó, mellyen e felírás olvasható: „*Hic discursus de praeteritis, praesentibus, et futuris.*” Innen tovább menve, az első külső udvarra jutunk, hol az uralkodó herceg saját várórzó katonáinak lakai vannak. Ezen első udvarról még egy második, ágyu- és puskarésekkel ellátott külső udvarra érkezünk; és innen hosszú hidon át a belső udvarra, mellyet hg. Eszterházy Pál lovas szobra ékesít. A tulajdonképi várba ebből az udvarból van a bejárás egy kapu-ívet alatt, mellyről egy kitömött krokodil vasgyűrűben függ alá.

Belseje szűk, mint minden megerősített váré, s szobái nagyobbrészt kicsinyek és egyszerűek, de a bennök lévő nagyszámu régiségek érdemesek a megtekintésre. — A XVII. századból bu-
torok, főleg a székek és pamlagok párnáin látható szebbnél szebb

kivarrások, s a selyemfüggönyök vonják leginkább magukra figyelmünket, nemkülönb az aranyos cifrázatu kályhák. Egy teremben az Eszterházy család arcsképeit láthatjuk, a 969-ben meghalt Paulus Christianus-on kezdve, ki e család állítólagos törzsatyja, a nem régen meghalt Eszterházy Miklósig. Ezek közt látható Eurs vezér, továbbá Estorás Pál vezér, ki 1009-ben kereszteltetett meg; ennek fia Lajos, ki Béla és Salamon királyok alatt híres vitéz volt. Más teremben az Eszterházyak feleségei- és leányainak arcsképei vannak. A legnagyobb teremben pedig az összes magyar királyok képei láthatók Attilától kezdve. Különösen gyönyörködteti a szemlélőt az e képeken látható különféle öltözékek, szokások, és a festészet koronkénti fejlődése. Említést érdemel még az Eszterházyak nagy törzsfája, melly 9 $\frac{1}{2}$ láb magas és 7 $\frac{1}{2}$ láb széles.

Legérdekesebb az itt látható nagyszerű s igen becses fegyvergyűjtemény, melly gazdagságra nézve minden e nembeli fegyvergyűjteményt felülmul. Temérdek fegyvert lehet itt látni nem csak a mult századból, és a török háborúból, de még a legrégibb korból is, mindazon öldöklő fegyvereket, mellyekkel valaha Pannoniában lakó népek éltek. Ezekon kívül egy egész csapat lovasság diszöltőnyeit találjuk itt, mellyek hajdan egy hercegnő menyegzői kísérete számára készültek; továbbá egy egész ezred gyalog és lovasság felszerelésére kívántató fegyverek és ruhák. Számos török fegyverek, lófarkok s török vérrel fecskendett zászlók és dobok, 30 ágyu stb. egészíti ki e nagybecsű gyűjteményt. — Itt tartatik ama vitéz Eszterházy Lászlónak vasdrótból ké-

Fraknó vára.

szült inge, mellyben a verebélyi ütközet alkalmával 1652-ben a törökök agyon lötték. Nem lesz érdektelen itt elmondanom azon kis történetet, mellyet a hagyomány tartott fenn, s melly épen e vasinget, és a hozzá tartozó fegyvereket teszi még érdekesebbé. — Ugyanis a nevezett ütközetben, egy török basa golyója találta halálosan a grótot, ki azonnal lerogyott lováról; azonban a basa, hogy bizonyosabb legyen ellene halálában, leugrott lováról, s adig verte a gróf sisakját, mig annak rostélya felnyilt, s elesett ellenében régi barátjára ismert, ki vele mint fogolylyal olly sok jót tett! Hogy tehát mégis némiképen meghálálja barátságát, egyedül elégtételül, mi még hatalmában volt: a legnagyobb tisztelettel temetteté el Eszterházy testét. Azután összeszedé ruháit, vértetét és azon fegyverekkel együtt, mellyek halálát okozák: elküldé családjának emlékül.

Jelenleg egyedül az Eszterházyak családi kincsei őrzésére használtatik e vár; de ezeket csak az uralkodó herceg irott engedélye mellett lehet megszemlélni. E nagyszerű kincstár alapját gróf Eszterházy Miklós nádor vetette meg. Mondják, hogy minden herceg hagyomány által köteleztetik e kincseket szaporítani, melyeket eladni soha sem szabad, kivéve azon esetet ha a tulajdonos török fogságba esnék: ekkor szabad, váltságul oda adni. E gazdag kincstárban többek közt számtalan gyémánttal megrakott kócsagtoll, kardok és sarkantyuk, drága török és magyar fegyverek, becses serlegek, lámpák, egyházi szerek, gazdag magyar diszruhák, s ezek között egy, mellyet Mátyás király hordott; továbbá Orsolya hercegné gyöngyfűzerekkel megrakott menyasszonyi ruhája, s számos egyéb drágaságok láthatók.

Hátra van még itt e vár egyik nevezetességét megemlíteni, s ez a 85 öl mélységű kut, melly a kemény sziklába török foglyok által vájatott. Továbbá említést érdemel még: a magas és igen régi őstorony, mellyen a goth építészet nyomai legjobban mutatkoznak. Falai 18—24 láb vastagságúak. A lépcsőzetten, mellynek világosságot némely falrés kölcsönöz, jól fel lehet menni a torony ormára, honnan gyönyörű kilátás esik minden felé, melly annyival meglepőbb, minthogy itt kevés kivétellel, a mit a vár ura szemével beláthat, mind az ő tulajdona. — A torony aljában a legmélyebb börtönök vannak, mellyek fenekét állítólag embercsontok fedik. A csarnok bejáratától jobbra egy más hegyesívű bolt van, hol, mint regélik, egy fraknoi gróf feleségét falaztatta be, mivel távolléte alatt jobbágyain nagy kegyetlenségeket vitt véghez.

Midőn a francziák Magyarországra jöttek, Frakno előtt is megjelent egy sereg, melly annak feladását követelte. De a herceg vitéz granátosai, bezárták a kapukat, a hidat felvonták, és az ellenségnek makacsul ellenszegültek; és midőn látták a francziák, hogy minden törekvésük hasztalan, hogy nem bírják őket engedelmségre kényszeríteni, eltávoztak s így meg lettek mentve az Eszterházyak kincsei.

Mivel már benne vagyunk a történet elősorolásában, kezdjük tehát előlről, s lássuk, mit jegyzett fel e történet e vár mult viszontagságairól.

A fraknoi vár eredete a régiség homályában vész el: de 1192-ben már herceg Gilet Miklós itt lakott, s a már rég létező várat szépen fölékesítette. E család ősei Franciaországból költöztek be; s egy közülök Szent-Istvánnak is kedves embere s nádorispánja volt. A 15-ik században azonban kihalt a Gilet család, s Frakno a koronára esett vissza; de Mátyás király több várral együtt, u. m. Kis-Marton, Szarvkő, Kabóld, Kőszeg, stb. III. Fridriknek zálogba adá, a nála levő magyar koronáért, ez pedig az akkoriban Ausztriában virágzó Sz. György vitézeknek adá, kiktől Mátyás cserében visszavevén, mután Fridriket birodalmaiból kiűzte, fiának Corvin Jánosnak adta. Mátyás halála után 1490-ben a Budára összegyűlt ország rendei több uradalmakkal együtt János kezében hagyták. — Azonban nemsokára I. Maximilián, az atyjától Magyarországon birt jóságokat visszafoglalván s II. Ulászló ezeket önként nála hagyván: egész 1622-ik évig Frakno a fentebb említett várak és városokkal együtt, egészen el volt szigetelve Magyarországtól, s csak ekkor ígéré meg II-ik Ferdinand a soproni országgyűlésen, hogy minden Magyarországhoz tartozó várakat visszaadand. — Ez ígéretét megtartván, később a várat az Eszterházy-család nyerte el, mellynek mai napig is birtokában van.

Zombory Gusztáv.

A vén huszár.

Nem mai huszár már Vágó Mihály bátya,
A nagy Napoleont is elégszer látta.
Dolmányának színét nem tudni mi fajta,
Mint őszszel fán levél, itt ott egy gomb rajta;
Kicsavart bajusza napsugárként fénylett,
Mint két szurony védi a megviselt képet.
Hát az „ördő“ mellén? az ragyog csak egyszer,
Benne nézi magát a megviselt ember.

Hogy kicsipte magát . . . ! Nagy ünnepe van ma:
„Kocsmárosné lelkem, tegyen az asztalra,
Nem hitelbe kérem, van Mihálynak pénze!“
Elkészt az asszony s megcsókolja érte . . .
Az haragszik . . . nem is . . . — de azt szörnyen bánja,
Hogy mért nem később lett huszár, Mihály bátya;
Mert az idő arczán sok barázdát szánta,
S az a hosszú vágás a határ-barázdá.

„Egykor ép e napon . . . már nem tudom menni —
— Az ily sok népet nem lehet számbavenni —
Ellenség támadt meg, s mi meg, mint huszárok,
Mint a sas a nyúlra, lecsaptunk reájok . . .
Látzott, hogy vezérünk huszárok vezére,
De lelőtték lovát s őt elfogták végre:
Én szabadítam meg, s ott kaptam egy helybe'
E vágást arcomra, ez ordót mellemre.“

Igy beszél ivás közt . . . a cigány meg húzza,
Mert csak így ered meg a magyar szív búja;
Ráköszöntik gyakran: „Éljen Mihály bátya!“
S ő nem tűri, hogyha más soká kínálja . . .
Még könye is maradt . . . az hull az arczára,
Mert a szív a könyek örökös forrása, —
Mi bántja olly nagyon? mi jutott eszébe:
„Kedves Betyár lovam!“ ezt sohajtja végre.

Szeretője nem volt s nincs is a huszárnak:
Minden lánya övé a kerek világnak.
Ha az utcán megyen s megcsörren a kardja,
Csak úgy töri magát a lány az ablakba . . .
Gondolatban ráül a kedves „Betyár“-ra,
Szállni attól tanult a sas, fecske s kánya;
Ha talán nézője ollyan sok nem volna:
Egy ugrás . . . s az égről csillagokat hozna!

No de ez régen volt . . . Másképp megyen már ma,
Valóra ébreszti a korcsmai lárma:
Foltos a ruhája s nincs kardja, mentéje,
Zsebének is ritkán kerül már bélése;
De azért csak vigad s nem is gondol arra:
Hogy a halál már őt nagyon szemmel tartja . . .
Iszik, dalol egyre . . . és úgy éjtél tájba'
Ráüt a lóczára: „Gyi Betyár, te sárگا!“

Kormos Béla.

Buda ostroma

Rogendorf által, bevétele Szolimán által 1541.

Irta PAULER GYULA.

(Vége.)

VI.

Szolimán rendelkezést tesz Budavára elfoglalására. Magyarország fővárosa a török iga alá kerül. Izabella királyné eltávozik. Ferdinánd követeli Szolimánál. Török Bálint török fogságban. Verbóczy végpercei. Ki volt oka a veszedelemnek?

Szolimán úgy tön, mint már régen elhatározta volt, János király elővédeül szolgált nyugat ellen; ellenében az ősei által a szerb és bosnya fejedelmek irányában követett politikával élt; türte, míg hasznát vehette. János Zsigmondnak ingadozó trónja megtanítá, hogy e viszonyt föntartani továbbra nem lehet. Magyarországnak előbb utóbb vagy Ferdinánd alatt egyesülni, vagy török tartománynyá kellett válni. Nem csoda, hogy Szolimán az utóbbit választotta, és parancsot adott Buda elfoglalására.

A basák kis idő múlva kiléptek a sátor belső részéből, s Turkovics Miklóst beszólíták, aranyos kaftánt adtak rá, és megparancsolák, vezesse Szolimán basát, 3000 jancsárral Buda várába. „Ne gondoljatok ellentállásra, mondák fenyegető hangon, mert mindent tüzzel vassal elpusztítunk, és még a gyermekeket is kardra hányjuk.“ A bíró mellé még Markos Pétert kényszeríték, hogy a zsoldos katonaságra hasson, és mindkettőjüket megindíták. A basák néma intésére a jancsár aga készen álló embereivel nyomban követte őket. Már délelőtt számos spahi különféle ürügyek alatt a városba tolakodott, s annak nevezetesebb pontjait, jelesen a Szombatkapu tájékát ellepte. A jancsárok a nyitott kapun akadálytalanul bevonultak, az ott álló magyarokat lándsa-döfésekkel félretolták, és csatárakészen Szent-György teréig lépdeltek, Budának öt utcáját a Mindszent (disztér), Olasz (uri), Szent Pál (országház), Zsidó, (bécsi kapu), Ötvös (Fortuna) utcát, és három kapuját, fegyveres őrséggel megrakák.

A budaiak rémulve hallák, hogy a királyfit elfogták, az urakat megölték, s a bevonuló csapatok elől házaikba zárkoztak, szomoruan látva, mint kerül Magyarország fővárosa a török iga alá. Szent-György terén Szolimán basa, születésére nézve dalmata, magának és a jancsár agának sátozt tettetett, mellyek körül a jancsárok zöme fegyveresen tanyázott. Szent-György templomáról háromszor lehangzott az Allah, Allah kiáltás.

Turkovics Miklós parancsot vön, hirdesse ki, hogy napnyugat

előtt minden nemes, minden szolga a városból kitakarodjék, mert Szoliman csak polgárt és zsidót akart megtérni Budában. A parancsot kihirdették és teljesíték. A kiállított török örök a kivonulók közül a vagyonosbakat Mátyás király istállóiba (a mai lánczhid mellett) zárták, honnan csak kifosztva, megverve és bántalmazva távozhattak. Az egész éjjel harcukészzen állottak a jancsárok, és sűrű őrzékek jártak föl és alá a néptelen utcákon.

Este hírnök tudósítá a szultánt, hogy Buda már hatalmában van. Kilencz óra felé az örömjaj elhatott az urak sátorába. Remegve, kétségbeesve látták a jancsárokat Buda felé vonulni; most a metsző fájdalom könyekre fakasztá a kemény férfiakat. Kevésel utóbb étkeket hoztak nekik, melyekből kénytelen kellett lenni ettek, nehogy a szultán adományát megvetni látszassanak.

Miután célját elérte Szoliman, nem tartá szükségesnek többé a királyfit magánál tartani. Megcsókolta a gyermeket, megajándékozta maga és fiai nevében, s a síró, jajgató hölgyekkel, Podmaniczky, az idő-közben visszatért Markos és Cserepovics Miklós kíséretében, török csapatokkal, szövétnekekkel anyjához a várba visszaküldte.

Éjjel után egy órakor értek a várba, mellyben nagy volt a rémülés és félelem. Izabella több elszántságot tanúsított, mint egész környezete. Megkettőztette az öröket, és a vigyázatot. Midőn gyermekét ismét viszonlatta, alázatosan megköszönte Szolimának jóakarátát. Podmaniczky azonban rögtön levágta szakállát, szőrűshat öltött, puttont vett hátára, és még azon éjjel Budából Palota várába szökött.

Izabellának most nem volt senkije, kire rettentő állapotában támaszkodhatott volna. Visszakivánczozott tanácsosai után, kikkel hasztalan törekedett érintkezésbe jöni, hírnöke nem juthatott hozzájuk. Levelet írt Szolimának, esdeklőt, ne feledkezzék meg ígéreteiről és szokott kegyességéről; küldje vissza tanácsosait, kik sok érdemet szereztek maguknak ő és a törökök körül. E levelet ajándékok követték Rusztánhoz, és nejéhez; a szép Mihrmallhoz: a királyné legszebb ékszerei azon kéréssel, járuljon közbe a szultánál, hogy ő és gyermeke a szükségeseket, tanácsosai legalább életüket megtartsák. A divánban megoszlottak a vélemények, Chosrew basa enyhébb eszközöket tanácsolt, „mert jó szerével lehet Magyarhont legbiztosabban meghódítani.“ Mehmet helyeslé a célt, roszála az eszközöket. A magyarok maguk intenek, — mondá vadul, — hogy ne bizzunk bennük. Szüntelen zavarognak és részben Ferdinándhoz szítanak. Igazi gyalázat, hogy a török fegyver, a török vér minduntalan igénybe vétetik, hiában ontatik egy nőért, egy gyermekért. Sajátunkká kell tenni Magyarhont. Küldjük vissza az asszonyt atyjához, neveljük a gyermeket honn hitünk szerint, az urakat pedig öljük meg. Váraikat, — folytatá, — föl kell dűlni, a kitűnőbb családokat az ellenszegülés szitóit Ázsiába hurczolni, a többi csöcselékeket nyakukra rakott őrségek által féken tartani. Csak így fogják a magyarok érezni, hogy szolgák, csak így fognak a németek is megrémülni, és határaik védelmére szoritkozni.“

Rusztán, kinél az ajándékok emberiebb gondolkozással közösen hatottak, pártját fogta Izabellának. „Dicstelen, — mondá — özvegyeket és árvákat nyomorgatni.“ Szavai nem maradtak hatás nélkül Szolimánra. Augusztus 31. Orucs Ali csász és Utissenics meghozák Izabellának a szultán válaszát, mellyben a basák által az uraknak mondottakat mind ismétli, azon ígérettel, hogy Budát csak János Zsigmond nagykorúságaig tartja hatalmában. Mig ez idő végre bekövetkezik, birja Erdélyt és a tiszai részeket, Utissenics és Petrovicsnak gyámsága alatt.

Izabellában ez álnok beszédre csak erőtlenségének érzete fojtá vissza a haragot, melly könnyeket facsart szeméből, s néhány önkénytelen szót csalt ajkaira balsorsa ellen. Azonban hamar összeszedte magát, és a szultának kegyét ismét szépen megköszönte.

Azután Utissenicshez fordult: „Lám, megmondtam, — szolt gyűlölet élesítette szemrehányással, — mind ezt. Mit nem tettem, hogy se ti, se Buda pogány kézre ne kerüljetek? férfiak levén éljetekek hát azokkal, kiket magatok hívtatok. Most menj, és tégy rendelést, hogy Lippára mehessünk, hová megyünk onnan, majd megmutatják a körülmények.“

Utissenics pirulva hallá e szenvedélytelen nyugalommal kijuttatott szavakat, mellyek olly élesen kárhoztaták. Akarta mondani, és mondotta is később, hogy ad még Isten jobb szerencsét; ha a némettől veszi meg Budát a török, sorsuk még rosszabb lesz, de most hallgatva eltávozott. Parancsot adott a cselédségnek, készül-

jének utra, és a szultának engedelmeskedve a császszal a török táborba visszament.

Alig távoztak el, a jancsár aga beüzent a várnagynak, adja fel rögtön a királyi várat. A várnagy könyezve adta tudtúl ezt a királynénak, és késznek nyilatkozott, védelmére életét föláldozni, de Izabella és környezete iértözött az eredménytelen vérontástól, és parancsot adott, bocsássák be az agát, de mig ő, s királyi udvara a várban van, emberei ne kövessék. Az aga ezt esküvel ígérte, bejött, leült a kapu mellé, a jancsárok betolakodtak vele, mindent kikutattak, de kárt nem tettek. Végre lementek a Csonka-toronyba, hol a belgrádi basa szerint, számos török sinlett rablánczokon. A komor falak között néhány németet, de egy törököt sem találtak. (Sept. 11.)

A városban a közben a törökök egészen behelyezkedtek. Szolimán, kit a szultán helytartójává szemelt ki, azonnal eltöltá a harangszót. Parancsot adott, hogy minden ember fegyverét, a késeket sem véve ki, Szent-György templomában lábaihoz rakja. A törökök a budaiak szerencsétlenségét még gunynyal, szidalmakkal tétézték, a mint fegyvereiket hozogatták, gyáváknak nevezék őket, mert nem tudnak vitéz férfiakhoz illőleg harczolva meghalni, hanem megadják magukat.

Egy más parancs, minden polgárt házára szoritott, mellyen belül azonban személye és vagyona a törökök példás fegyelmével, biztosítva volt. A visszamaradott nemeseket és szolgákat azonban Pest és Budának vidékéről kitakaríták; Utissenics és Török Bálintnak házait pedig prédára bocsáták.

September 2-kán Szolimán basa mecsetté kezdé alakítani a Boldogasszony templomát; jelentékeny tény, ha tekintetbe vesszük a Korán tilalmát, mecsettel bíró várost jó szerével a hitetleneknek visszaadni.

A templomban, mellyet IV. Béla alapított, a melly még most is magán hordja a nagy Mátyás czimerét, a képeket mind levették; a szobrokat kihordták, s ékességül a basa fürdőibe vitték; az oltárakat fölforgatták és az ereklyéket kiszórták. A szentélyben balfelől aranyos szövettel bevont imazsamolyt állítottak a szultán számára, ki másnap, pénteken, september 2-án két fiával Szelim és Mehemmettel a Szombat-kapun a várba nyargalt. — A szultán az új mecsetben hálaát adott Allahnak a szerencsés sikerért, mellynek következtében Buda épen 145 évre az ozmán birodalomnak Konstantinápoly, Drinápoly, Brussza, Damaskus és Kairo után rangban hatodik városa lett.

A királyi várban a törököknek közepette Izabella szomoruan folytatta utikészületeit. Kis vigasztalásul szolgált a fermán, mellyet a nisandsi basa képes, aranyos betűkkel írva, a szultántól hozott. Szolimán megesküdött a prófétára, őseire és kardjára, hogy Budát János Zsigmondnak nagykorúságára visszaadja. Ugyanaz nap magához szollitá Utissenicsot, Petrovicsot és Batthyányt; inté őket, legyenek hivek és engedelmesek, ha javukat akarják. Szabadságukat most visszanyerik. Török Bálintnak még maradni kell, mert beszéde volna még vele. Az urak feledve a régi viszályt, bucsuzni mentek Török Bálinthoz, ki bánatos kebellet Rusztán sátorában tartózkodott: „Mondjátok szolgálaimnak, izente ő, — hogy hivek legyenek szolgálatomban; János és Ferencz fiamnak pedig, hogy anyjuknak engedelmeskedjenek. Evvel az urak átkeltek a Dunán, és Pest felett, sátorok alatt megállapodtak, szolgálkat, javaikat, sokfélekép megkárosítva utánuk küldék. (Sept. 4.)

Másnap (sept. 5.) Izabella sirva elhagyá királyi lakását, és egész udvarával tanácsosaihoz csatlakozott. „Hol van Török Bálint?“ tudakozódott, de Verböczyt, ki szintén hiányzott, nem kereste. Azonnal könyörgött atyjának követe által Szolimánál a somogyi főispánért. Szolimántól követ érkezett; Petrovicsnak meghozta a zászlót, mint a tiszai részek parancsnokának, hozott levelet Izabellának, mellyben a szultán Pécsét követelte; kívánat, mellyet Izabella megtagadni nem mert. Török nem tért vissza. Nélküle indultak meg tehát, 300 török kíséretében, ökrök-vonszolta kocsikon, majd minden fegyver nélkül, és dögvész-pusztította vidékeken, rossz kedvvel, földönfutó módra Lippára utaztak.

Szolimán még Budán maradott és Verböczy István házában vön lakást. Vezéreinek tanácsa és az 1529. év tapasztalatai megtaníták, hogy Bécs alá illy későn ne menjen. Különbösen Ferdinánd ugyis september első napjaiban engesztelő követséget küldött hozzá. Herberstein és Salm Miklós, a követek, sept. 8-án nagy ajándékokkal és azon kérelemmel léptek a padisah elé, engedje át

uruknak egész Magyarországot, ő kész adót fizetni érte. „Miért védelmezné János fiát a törvényes király ellen, kinek jogát legujabban a váradi békében az egész ország elismerte? Milly nagy dicsőségére válnék Szolimánnak, ha V. Károly öcsését, a római királyt mint magyar királyt, adófizetői közé számíthatná!”

Szolimán nem élt egészen vissza János bizalmával, szemben olly ajánlattal, mellynek őszinteségében sok oka volt kétkedni. „Tudodra adom — írta Ferdinándnak, — hogy Zsigmond és Miklós nevű követeid hozzám jöttek, midőn Isten kegyelmével Magyarhont és Budát fegyveres kézzel újra elfoglaltam. Ha barátságomat akarod, add kezembe Fehérvárt, Visegrádot és Tatát, és fizess megmaradt részedért adót, mit ha nem teszesz, tartományaid romlását magadnak tulajdoníthatod.”

A követek e válaszzal szeptember 18-án hazatértek. Négy nappal később Szolimán hadával Budáról elindult. Verbőczyt 10 arany napdíjjal Budán hagyta, hogy a magyaroknak birája legyen. Törököt magával vitte. A törökök sokszor érezték a vitéz harcossal, Kazon és Mehmet nem hiában vádolták a férfit, kitől Szolimán maga is tartott, hogy szabadon bocsátva, roppant befolyására fegyvert ragad az egész Dunántul, és vész éri a török sereget, mielőtt a Dráván átkelt volna. Mindazáltal kitüntetéssel bántak vele, és könnyelműsége sokszor elfeledteté, hogy akaratára ellen követi a török sereget. Nándorfehérvárott vasra verték és mint fogolylyal kezdték vele bánni. Hiában ajánlá két fiát kezésül. Szemérelobbanták, hogy Perényit ő menteté meg. „Tettem, — volt büszke válasza, — nincs szebb, mint honfitársait, habár ellenkező nézetben vannak is, a szükségben gyámolítani.” — Nándor - Fehérvárból, a héttoronyba vándorolt, Konstantinápolyba, és ott tölté éltének utolsó szomorú

öt esztendejét. — Verbőczy István szerencsésebb volt, csak három hónappal élte túl Buda elveszését. Metsző fájdalmát a haza sorsa fölött csak vallása enyhíté, mellynek, a reformatio napjaiban, állhatatos hive maradt. Pénzének nagyrésztét fogoly magyaroknak kiváltására fordítá. Egy illy fogolyot magához vón. A basa félt, hogy Verbőczy általa, mint a ki törökül tudott, a magyarok ellen véghez vitt erőszakoskodásait a szultánnak följelenti, és vesztére tört.

Egy napon Verbőczy, köszvénytől gyötörve, nyolczfogatu kocsijában a basa házába ment, szokott módon hivataloskodni; a kocsi mellett Turkovics lépdelt és az említett rab, hivatalnok. A törökök szokott módon de szokatlan számmal és rendetlenséggel eléje siettek, Verbőczy kedvencét hajánál megragadák, fejét lecsapták, és némán ismét állomásaikra távoztak.

Verbőczy kitekintett kocsijából; látta a földön a véres hullát, jajgatni kezdett, mellét verte, és Turkovicsra rádörgött: forduljanak vissza. Több hírnök utána sietett, kérték a basa nevében, forduljon vissza; „a gonosz ember áruló volt, tehát igazságosan bűnhődött, kihallgatás nélkül.” Verbőczy ezt nem hallhatta; visszafordult a basa házához és bátran számon kérte, az ártatlan megöletését, a rajta elkövetett gyalázatot.

Hizelgések, hiabavaló okok csak növelték haragját. Dühösen kifordult a szobából és lement a lépcsőkön, káromkodott és szidta Utissenicset és Petrovicot, kik megmenekültek és őt cserben hagyták.

Hazajöven, utra készült. A basa marasztá, kocsiját a házba visszavitette és végre elámitá. Kevéssel később baráti lakomára hitta és mérget kevert italába. A lakoma után Verbőczy honn leült irni asztalához; egyszerre fölkiáltott: „fázom!” metsző kinokat érezt beleiben. Teste annyira megduzzadt, hogy keze, lába, ujjai idomtalan tömegeknek látszottak. Három napig küzdött a halállal. Sorsáról csak bizonytalan hírek szárnyaltak a városban, mert házát török őrizet környezé. Testét nem tevék ki közszemlére, nehogy megczáfolja a hirt, hogy a dögvésznek áldozata. Magdolna templomában, a magyar plebánia mellett (a mai disztéren) tették sirba; misét lelkéért a szomszédságból összehívott papok mondtak.

Utissenics Buda bukása után még tíz évig élt nagy czéljának, nem bizva Ferdinándban, harczolva titkon és nyíltan a törökök ellen, mig emberek, kik minden bűnével birtak erényei nélkül, orozva meggyilkolák. Izabella állhatatos maradt gyűlöletében; még akkor is, midőn szerepet cserélve ő szitott a törökökhöz, mondogatta: „Én nem vagyok oka, hogy Buda elveszett; én át akartam adni a

császárnak, és kimenni egy ruhában gyermekemmel; mert én keresztyén nő vagyok, keresztyén királyok voltak őseim; hanem te hívtad a törököt, kitől én mindig rettettem. Te vagy oka mindennek, nem én!”

Utissenics kénytelen volt bevallani, hogy számítása megcsalta, de önérettel és igazán hozzá tehetette: „ha én a várban maradok, megtartom Budát mind e napig.”

A

banaan-fa.

India termékenységem csak a cikkek különfé-

leségében, de azok óriási mérvében is jelentkeznek. Ezek közt pedig már régi időtől csudálat tárgya a *banaan* vagy indiai fügefá és méltán.

Igen gyorsan nő, majd mint a bambus; de mivel fája igen törékeny, saját terhe alatt csakhamar leroskadna, hacsak önmagát meg nem támogatná. Főágainak a föld felé néző oldalán vékony gyenge, fonáldómu hajtásai keletkeznek, mellyek mindegyre hosszabbak lesznek, mig végre a földet elérik, mellyben csakhamar gyökeret vernek s csakhamar megizmosulnak egy fiatal fatörzs vastagságáig, és oszlopul, támaszul szolgálnak a főágnak, melly a törzstől néha két-háromszáz lábnyi távolságra is kiterjed s e segély nélkül a földön volna uszni kénytelen.

De ez oszlopág nem csak támaszul szolgál, hanem új sarjat is hajt, melly ismét nagy fává lesz, s hosszú ágakat bocsát ki magából. Ezek ismét új oszlopágakat eresztnek s így tovább, úgy hogy egyetlen banaan fa egész erdőt képez s messziről úgy is néz ki, mint az erdő.

A banaan-fa skarlát vörös fügefét a tarka kajdácok (papagájok), zöld galambok s egyéb madarak keresik föl, mellyek néha százan is csevegnek, lármáznak a terjedelmes lombzat közt. Evetek ugrálnak ágról ágra, néha hatvan láb távolra vagy magasságra és mélységre is futkosnak föl alá a sima törzsen. Majmok üldögélnek az ágakon s lakomáznak a gyümölcsből, vagy kicsinyeiket ringatva karjaikban ide-oda szökdecselnek.

A lombzat közt beható napsugarakban apró színes, tarka madarak repdesnek, számtalan rovarok, bogarak csoportjai közt, mig éjjel a fénybogarak jelennek meg, mellyek néha milliónyi számban csüggnék a lombok között, s a fa egész boltozatát ünnepélyesen kivilágítják.

A banaan-fa.

Az elkorhadt törzsben mérges kigyók, skorpiók s egyéb veszedemes férgek tanyáznak, úgy hogy nem tanácsos ahhoz közeledni, még kevésbé pedig környékében megtelepedni. Mindemellett a banana árnyékában, folytonosan láthatni jeleneteket az indiai életből. Gyermek futkosnak ott kötődve a majmokkal, hajigálva az evetekre s üzve a gyönyörű tarka lepkéket; fejröltözékű leányok vizkorsóval fejkön sietnek az árnyékba, hogy ott kibeszélgethessék magukat; oda sietnek pihenni a félmeztelen szolgák, a lovagok, a fáradt vándor stb.

A francia csapatok átvonulása a Mont-Cenis-szoroson.

A francia csapatoknak Szárdíniába vonulása úgy ki volt számítva, hogy midőn az osztrákok april 29-én a piemonti földre léptek, a francziák

hogy utasokat szállitnak át a Mont-Cenis-n Olaszországba. E helységben áll egy, az ugynevezett „Royal“ fogadó, mely szintén I. Napoleon parancsára épült.

Ez ut, valamint minden hegyi ut, kigyózva vonul föl- és lefelé; emelkedése oly csekély, hogy az év minden részében járható. Legnagyobb magassága a tenger színe fölött 7080 láb.

Lyontól a vasut St. Jean de Maurienne-ig megy. Ha 6 órakor reggel valaki Lyonban vasutra ül, délután 2 órakor St. Jean de Maurienne-be ér. Lans-le-Burgtól jó idő mellett 8—9 óra alatt eljuthatni Susáig, mely a szárdíni oldalon az első vasútállomás.

A Mont-Cenis-n az utazás sokba kerül, mert a postapénz készerannyi, mint a síkföldön s minduntalan lovakat kell váltani. Az ut mellett egyarányos távolságra 26 kis ház áll, mellyek a gyalogosoknak vihar, hógörgeteg

A francia csapatok átvonulása a Mont-Cenis-szoroson.

is bementek Turinba. Franciaország és Piemont közt magas havasok emelkednek. Ezen két főútvonalon eszközlék a francziák az átkelést, u. m. a Mont-Cenis, Mont-Genèvre szoroson. E két uton kívül tengeren hajókon szállíták a csapatokat Toulonból és Afrikából Genuába.

Legérdekesebb képet nyújt az átkelés a Mont-Cenis szoroson. Hannibal, mint a vidéken beszélik, itt kelt át a havasokon, ugyszintén Pompejus is; Pipin és N. Károly sokszor használták seregükkel ez ösvényt, I. Napoleon idejében pedig olly fontos szerepet játszott, hogy ő azt ki is építteté. Az építést Giovanni Fabbroni teljesíté 1805-ben, 5 hó alatt 2000 munkással. Ez időtől ez átmenet főútvonal Franciaország és Piemont közt. Ez ut a francia oldalról Lans-le-Bourg-nál kezdődik, melly Savoya utósó faluja, s Verneytől 8 óra távolra esik, innét pedig St Jean de Maurienne 25 óra távolra van. E helyig jó a lyoni vasut. Lans-le-Bourg lakosai abból élnek,

(lavina) s egyéb esetleg ellen menedéket szolgáltatnak. E házakban laknak egyszersmind az utfelügyelők. — Lans-le-Bourg-ból kiindulva az Arco folyón túl az ut emelkedni kezd. Legmagasabban épült ház a „La Ramasse“ nevű, melly postaállomás egyszersmind. Ezt követi félóra távolra a hegyi fennsík álló Mont-Cenis, vagy Tavernettes postaállomás. A lovakat itt fölváltják. Most az utas negyedóra mulva Mont-Cenis zárda mellett megy el, mellyben Benczések (benedictinusok) laknak.

Az egész uton egymást követi a sok fogadó és korcsma, de a legjobbakat Lans-le-Bourgban, és olasz oldalról Molaret-ben találhatni.

A Benczések házán túl Olaszországnak lefelé a Dora völgynek tart az ut s Gran-Croce mellett elhúzódva, 12 órai haladás után Molaretto következik. Innét már csak 8 óra távolra áll Susa, a hasonló nevű piemonti tartomány ösvárosa, a Dora Riparia folyó mellett.

A Mont-Cenis-n átvonuló első francia csapatokat eső és hóvihar támadta meg, mely oly nagy pusztítást tett, mint egy kis ütközet; mert illy hideg ellen rosszul levén öltözve, számosan a kórház lakóivá lettek egyidőre.

Rajzunk az első csapat átvonulását mutatja, mely elől a hó az utat elrejtette s most ásóval kapával kell azt sok helyen megkeresni, másutt a hófuvatagot odább hányni. Leginkább azok betegedtek meg, kik az erőfeszítés által fölébredt szomjuknak nem tudván ellentállni, a hó- és jégvizből ittak. 45,000 ember kelt át e hegyi úton; a katonáknak éjjel sem volt nyugalmuk; az alagutak felügyelői fáklyákkal kísérték ekkor az ezredeket, csak hogy előbbre jussanak. De a francia csapatok buzgalma keresztültört ez akadályokon, a kórházba jutottak is csakhamar újra soraikba álltak, s alig látszott meg a csorba a csapatoknál, melyet az átkelési akadályok okoztak.

A növények alvása.

(Vége.)

A virág összehuzódása az alvás, és kinyílása a fölébredés idejét mutatja. Mindkét tünet a viráglevelek, vagy a bokréta szirmainak mozgásán alapszik. Könnyebb felfogás tekintetéből meg kell jegyeznünk, hogy a növénytanban *bokréta* alatt a virágok belső, többnyire színes boritéka értetik, mely a himszálakat veszi körül; *kehelynek* pedig a virág külső boritéka nevezetik, mely kisebb az előbbinél, s rendszeren zöldszínű. Sok virágnak csak egy takarója van, mint a liliumnak, jáczintnak, tulipánnak stb. Mindkét nemű virágtakaró állhat, vagy elkülönzött levelekből; bokréta- vagy kehelylevelekből, vagy csupán egy levélből, mely ismét vagy teljesen összefüggő egész, vagy csipkés, és több levélből álló, mellyek ismét különböző formájúak. Innen vannak *többlevelű*, *egész levelű* virágbokréta és kelyhek. A *szegfűnek* például cső alakú egész levelű kelyhe, s több levelű bokréta van; a *rózsának* egész levelű, de öt részre mélyen bemetszett kelyhe, s négy levelű bokréta van. Az egyszerű *violának* négy levelű kelyhe, s virágbokréta van.

Az alvási és ébredési mozgásban leginkább a bokréta vesz részt; ritkán a kehely. Az elkülönzött levelű bokréta bezáródnak, a mennyiben az egyes viráglevelek fölemelkednek s összehajlanak, vagy különféleképen egymásra borulnak. Az egész levelű bokréta oly módon záródnak be, hogy a levelek göngyölt állapotban szorulnak egymáshoz, vagy a levelek felső szélei befelé hajolva, a virágot felülről befedik. A mozgás helye nincs ugyan még pontosan kifürkészve; azonban ennek oka az elkülönzött levelű bokrétaánál hihetőleg az egyes levelek inhálózatában rejlik; az egész levelűeknél ellenben a mozgás több helyen mutatkozik. — A virágok elalvása és ébredése lassabban megy véghez, mint a leveleké.

Fritsch, prágai fűvész, több évig folytatott legujabb nyomozatai után azt állítja, hogy van olyan virág is, mely éjjel-nappal mozgásban van. S ezen mozgás sebessége a szerint növekszik, vagy fogy, a mint az ezt előidéző hatás nagyobb, vagy kisebb; s ezen váltakozás mindig észrevehető, úgy hogy a virágok alakja minden pillanatban változik. Minden perczen, minden másodperczen az alvás, vagy ébredés újabb szaka áll elő. A honnan *Fritsch* a virágok ezen egy körben forgó mozgását a virágok *változó mozgási időszakának* nevezi, s négy illy időszakot különböztet meg, ugymint az *ébredés*, a *teljes ébrenlét*, *vagy kinyílás*, — a *kezdődő alvás* és teljes *elalvás* időszakát. A kinyílás és alvás közti időszak 12 óra, s általában a virágok ezen korszakos mozgása épen oly szabályos menetű, mint a hőmérő higany oszlopának az időjáráshoz alkalmazott emelkedése és szállása. A legtöbb virágok reggel, napkelte után

nyílnak ki teljesen és naplemente után záródnak be. De vannak kivételek. Vannak olyanok is, mellyek délfelé, délben, vagy éjjel nyílnak ki, egyébkor mindig össze vannak huzódva a szirmok, vagyis alszanak. — Sok virág naplemente után nyílik ki, s napkeltekor bezáródik. Így az ismeretes *Cactus grandiflorus* vaníliaillatú igen nagy virágait, csak az éj beálltával nyitja ki, s éjfélkor már bezáródnak, mely körülménynél fogva, a forró földön alatt lakók, ezen pompás növényt „*éjkirálynőjének*“ nevezik.

Vannak tehát *reggeli*, *déli*, *délutáni*, *esti* és *éjjeli* virágok, és így könnyű volna oly 24 különfajú virágot megnevezni, mellyek közül mindenki a nap más órájában nyílik ki.

Azon tünetéből tehát, hogy nem minden alvási sajátsággal bíró virágok éjjel alszanak, hanem a növényfajok szerint, a nap külön szakában állanak elő az alvási, s teljes kinyílási tünetek: önként következik, hogy a virágok alvásának alapja, nem egyedül a világossági inger hatásában rejlik, mint a levelek alvásánál. Hogy itt is a világosság játszsza a főszerepet, tagadhatlan; azonban sok függ itt, a légkör nedvességi állapotától, s melegségi fokától, valamint a légnyomásától is, mint ezt *Fritsch* hosszas buvárlat után megalapítá. Nagy befolyással van ezenkívül a virágok alvására, azoknak színezete is. Így például a legtöbb esti, és éjjeli virágok fehér színűek, — a reggeliek és déliek pedig sárgás színűek.

Ha már most a növények bezáródásának eddig rajzolt tünetményeit, s okait összességükben tekintjük, s összehasonlítjuk azt az állatok alvásával: első pillanatra átlátjuk, hogy a növényi, s állati ezen tulajdonságok közt igen nagy különbség van, s hogy a virágok, levelek és nyél mozgását *alvásnak* a szó teljes értelmében mondani nem lehet. — Az állatok alvása, az agy és idegrendszer kifáradása, s teljes kimerülése után áll be, mely által az életműszerek új erőt, rugékonyságot nyernek. A növényeknek azonban sajátlagos ideg- és agyrendszerök nincs. A virágok s levelek mozgása, mint minden fejlődés a növényi életben, általában a természeti titkon működő erők, különösbbe a fény és melegség hatásától függ; az alvási tünetek pedig épen nem a növényi szervek önmunkásság általi kimerültségének eredményei. Ehez járul még azon körülmény, hogy nem minden növényi virágok, s levelek bírnak illy észrevehető mozgással. Továbbá az állatok alvása hirtelen bekövetkezik a munkálkodó műszerek kifáradása után, s rövid ideig tart; amíg a növények folytonos korszakos mozgásban vannak. Azonban ezen különbségek mellett, hasonlóság is van az állati és növényi élet ezen tünetményei közt. Ugyanis alvás alatt minden állat azon állást veszi föl, melylyel az anyai testben birt, mely helyzet a legkényelmesebb a test kinyugvására s kifáradt erőinek vissza szerzésére. A virágok s levelek is oly alakot vesznek föl az alvás alatt, minővel birtak bimbókorukban. Hogy ezen tünetmény nem jelentőség nélküli, már csak abból is következtethetjük, hogy a nagy természetben semmi sincs cél nélkül teremtve. Egyébiránt meg kell vallanunk, hogy nehéz a virágok s levelek ittokszzerű, mozgási tünetmények valódi jelentőségét, s alapokait pontosan kifürkészni. Még azt sem tudjuk teljes bizonyossággal, hogy a világosság mi módon eszközli a virágok s levelekben levő puha, nedvteljes sejtszövetre hatása által, azoknaak összehuzódását s kiterjedését. A növények ezen tünetményéről is elmondhatjuk a jeles Hallerrel: „*hogy a titkon működő természet bensejébe emberi szem behatni nem képes.*“

Kun Pál.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton a színházban.

CVII. Levél. Referáda a mai napok szellemében.

Tisztelt szerkesztő ur! Van szerencsém jelenteni, hogy állásunk nem egészen kelégitő. Jobb szárnyunk (a népszínmű) ugyan eléggé jól betölti hivatását, a huszárok és szép markotányosnék, a vén bakancsosok és csikósok, sőt még a cigányok is kitünő sikerrel működnek; a centrum (a dráma) ámbátor sok régi harczossal megfogyott, szintén erősen tartja magát, derék ujonczaink szintén elég tüzzel küzdenek, még csupán az evolutiókban kissé járatlanok s a nyugott kitarítás hiányzik náluk; hanem a balszárny (az opera) aggodalomgerjesztő, a minek egyrészt az az intézkedés az oka, mely szerint a főhaditanács a bombavető üstököt rendelte tábori ágyuk gyanánt használtatni (alt pro sopran), másrészt pedig az, hogy a főhadparancsnok épen most bocsátá el a szabadságosokat, úgy hogy a jövő hónapban nem tudom ki fog énekelni? mert én ugyan nem. Szigligeti ugyan legközelebb

tett egy forcirozott recognoscirozást Bécsbe énekesek után, de az olaszok olly tulnyomó erővel támadták meg (azt mondják: egy énekesnő 400 forintot kért, de még huszasokban), hogy jónak látta rendben visszavonulni s ismét a Dunán innen foglalni positiót. Nem tudom már most ki fog énekelni. — A Telivér adatása óta semmi ujság. A hírlapok nagyobb része azt állítja, hogy a színészek részén volt a győzelem s a szerző esett el; az ad hoc hivatalos P. N. azonban azt bizonyítja be, hogy a szerző győzött s a színészek vesztesége igen nagy. Annyi bizonyos, hogy a közönséget, mely e csatában roppant tömegekben jelent meg, sikerült annyira visszavernünk, hogy a másnap megújított ütközetben mutatni sem merte magát. Holnap, azaz hogy tegnapelőtt (t. i. a V. U. vasárnap jelenik meg, de csütörtökön nyomtatják) a versenytárs előadása lesz, a *Mászeretőké*; a kimenetelről majd tudósítani fog a telegráf; ohajtjuk, hogy a közönség ez alkalommal is mentül nagyobb erővel támadja meg a színházi pénztárt, mert hiszen Szigligeti is álnév, s ki tudja, hát ha ő is gróf?

Kakas Márton.

Irodalom és művészet.

+ (Heckenast G., *Háboru-könyv*) című, térképekkel ellátott, s a jelen hadjáratot illető tájékoztatókat s felvilágosító magyarázatok magában foglalandó vállalatra nyit előfizetést. E munka 5 füzetből álland, mely június és júliushó folytán az előfizetőknek bérmentesen fog szétküldetni. Előfizetési ára mind az öt füzetnek 2 ft. uj. p. Tíz előfizető után egy ingyenpéldány jár. Bővebben szól e korszerű vállalatról a lapunk mai számával szétküldött melléklet, melyre olvasóink szives figyelmét felhívjuk.

— (Szentén mai számunkkal küldetik szét) a „Nővilág” jövő félévi programja. Ajánljuk annak elolvasását hölgyeink figyelmébe. Nem akarjuk üres ajánlásokkal annak útját megelőzni, de lehetlen ez alkalommal ki nem mondanunk, hogy e nőlap nem csak eddig elfoglalt állását megtartani igyekszik, hanem újabb intézkedésekkel is oda hatni iparkodik, hogy a nőközönség szükségének, vágyainak minél tökéletesebben megfeleljen.

+ (A „Magyar nyelvészet”) IV-ik évfolyamának IV-ik füzeté megjelent, következő tartalommal: A kolozsvári latin iskolai szótár. II. Rudenz Józseftől. A mordvin nyelv a magyar ághoz tartozik-e? Ribari Ferencztől. Észrevételek Hunfalvi Páltól. Könyvismertetések Imre Sándortól. Ugocsa néptalányok. Közli Szilágyi István. A mordvin ige.

+ (Az „Uj magyar muzeum”) 1859. évi folyamának III. és IV-ik ketős füzeté megjelent. Tartalma: K. M. Zsednai Vitéz János esztergomi érsek 1465 — 72. — Knauz Nándor: „Mikép ismerték fel őseink az ál-okiratothát? IV. — Kásinczy Gábor: Litván közlemények. III. Rejtélyek. — Fábrián Gábor: A dogmatica és paracetika, vagyis, elméleti és gyakorlati philosophiáról L. Seneca. — Szilágyi Sándor: A leleszi konventről Wagner Karoly irata. A muzeum tárczájában: Intézetek. A pécsi püspöki könyvtár (Sarkady Istvántól.) Irodalmi napló. M. Akadémiai értesítő. III. Szilágyi Sándor: Bánffy Dénes kora és megöletése. Konek Sándor: Magyarország bűnvádi statistikája. Magyar akadémiai tárgyalások. Greguss Ágost jelentése a gr. Karácsonyi-féle vigjátéki versenyről. Ulések febr. és martiusban.

+ (A „Sárospataki füzetek”) másod évi folyamának X-ik füzeté megjelent, következő tartalommal: Pápaság és császárság, egyházi és világi elem közti harc a középkorban. (Második közlemény.) Pálkövi Antaltól. — Népiszkolai tantervjavaslat. (Vége.) Baló Benjámintól. — Tárca: Magyar prot. egyháztörténeti kútfők. Adatok a miskolci ref. egyház történetéhez. (Második közlés.) Soltész Nagy Jánostól. A máramarosi helv. hitv. egyházmegye és egyházközségek rendezete a XVII. században. (Vége.) Közli Szilágyi István. Egyházkerületi gyűlés. Óvás. Szeberényi Lajostól. Irodalmi levelezés. Protestans világkrónika. Vegyes. Gróf Mikó Imre levele a szerkesztőhöz. — E füzethez a czimlap és a tartalomjegyzék is hozzá van mellékelve. Az egész tíz füzetes évfolyam épen 1000 lapra terjed.

+ („Alföldi Kalauz”) című új képes naptárra Óváry Lipót, mint szerkesztő, s Goldscheider H., mint kiadó, előfizetést nyitnak. Rovatai lesznek: szépirodalom, gazdászati, ipar, kereskedelem, világismertetés, tan- s nevelési ügy, és a rendes naptári részen kívül a naptárakba fölvetetni szokott tudnivalók, minők: az országos vásárok, bélyegdíj-fokozat stb. Előfizetési ára 60 uj kr. ki 50 előfizetőt gyűjt, a 10 előfizető után járó ingyen példányokon felül az „Aradi Híradót” f. é. dec. végeig, ki pedig 100-at gyűjt, ugyanazon lapot jövő évi június végeig ingyen kapja. Az előfizetési pénzek f. é. július 31-ig, Aradra az „Alföldi Kalauz” kiadó irodájába küldendők.

+ Köby Rudolf, mint szerző s Pfeiffer Ferdinánd, mint bizományos, előfizetési íveket bocsátottak szét illy című humoreszkre: „Rátóti mondák, 16 énekben.” Előfizethetni a csinosan kiállítandó műre július 12-ig egy forinttal uj p. A pénzösszegek Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedésébe bérmentve küldendők. Tíz előfizető után egy ingyenpéldány. Vidékről egyes előfizetés nem fogadtatik el. Az előfizetők számán felül egy példány sem nyomatik.

+ (Thali Kálmán) előfizetői megnyugtatósaúl jelenti, hogy költeményei még e hó végeig kikerülnek sajtó alól, s az illetők példányaikat azonnal pontosan megkapják. Az eddigi késedelemnek nem ő, hanem a nyomdász volt oka, ki a mű minél csinosabb kiállítása végett új betűket öntetett.

+ (Egy jeles angol szinmű.) A londoni fényes megújított Adelphi-színházban egy új darab került nemrég színré Tom Taylortól, Angolország legjelesb, sőt mondhatni, jelenleg csaknem egyetlenegy vigjátékirójától. A darab czime: „Ki az ur a háznál?” s mint a „Globe” írja, határozottan egyike az azon legfinomabb elmeszüleményeknek, mellyek már sok év óta az angol színpadokon előfordultak. Nemcsak irodalmi becse, de azon körülmény miatt is, hogy színpadi hatása rendkívüli, igen tartós hírnévre tarthat igényt.

+ (Humboldt Sándor azon sokat emlegetett műve,) mellyet kéziratban hagyott hátra, az elhunyt nagy tudós saját életirát foglalja magában.

+ (Reményi Ede „Eredeti magyar és egy nemzeti tánc-dal”) című, zongorára szerzett zeneművére a szerző testvére Reményi Karoly előfizetést nyit egy új forintjával. Az előfizetési pénzek f. június hó 30-ig Reményi Karoly lakására (Pest, Lipót-utca 20. sz.) bérmentve küldendők. Minden 4 előfizető után egy tiszteletpéldány jár. Reményi Ede kitünő hegedűművész hazánkfia, mint tudjuk, igérkezett hazánkat meglátogatni; miután azonban ebbeli szándéka közbejött akadályok miatt meghiusult, némi kárpótlásul néhány zeneszerzeményét küldé haza kiadás végett; ezek közé tartozik a jelen két zenemű is, mellyek, hogy érdemlett részvétre találnak, nem kételkedünk.

+ (Super színtársulata,) mely közelebb Zala-Egerszegen nem igen nagy pártolást tapasztalt, a mult napokban szives meghívásra Körömdre ment, hol az első tíz előadásra már biztosíva is van 600 pftal.

Közintézetek, egyletek.

— (Magyar tudományos Akademia.) Ifjusági iratokra pályázás. — Mélt. gróf Károlyi-Zichy Karolina asszony azon hiányok némi pótlásához ohajtván járulhatni, mik nálunk ifjuságképző munkákban, különösen a női serdülő kort tekintve, érezhetők, az e térbeli munkálkodás életzésére két rendbeli jutalmat alkotott, s a pályázat intézésére az Akademiát kérte fel, melly szivesen nyujtva kezét a hazafi érzésű grófnénak, az általa szerkesztett feladatokat a következőkben teszi közzé: I. Készítsék gyönyörködtető oktató könyv, kedélyes olvasmányul serdülő leánykák számára, melly a magyar történetből merített adatok és életrajzok kíséretében kimutassa: milly befolyása volt legyen hazánkban a nőnemnek, a legrégebb időktől fogva mostanig, a családi és polgári életre? milly erényekben tunket ki leginkább a magyar nők? emelkedtek-e ezen erények vagy hanyatlottak korunkban? és ha hanyatlottak, a nemzet mellyik osztályánál különösen, s mikor és miért hanyatlottak? s mellyek az eszközök az ősi erények visszaállítására, hogy így az ifju nemzedék mintegy tükörben lássa magas hivatását, s annak betöltésére vonzó előadás s hatályos példák által buzdítsák. — Jutalma száz arany; a pályamunkák beküldésének határnapja 1860. évi június 15-ke. — II. „Kiváncsnak hasznos és érdekes, az összes magyar történelem köréből merített elbeszélések, kedélyes olvasmányul az ifjuság számára; melynek ugy a szép nyelv, mint a rajtok állengő hazafias szellemmel fogva alkalmasak legyenek arra, hogy mulattatva oktassanak, s a minden jóra hajlékony ifju hebelt, hazánk jeles férfai és hölgyei vonzó példái által az erény követésére buzdítsák.” Jutalma negyven arany; a pályamunkák beküldésének határnapja 1860. évi február 15-ke. Az idegen kézzel tisztán írott, lapozott, bekötött s jellegével ellátott munkákat, egy, a szerző nevét magában foglaló pecsétes levélke kíséretében, a kitűzött napokig alulírt veszi által. A vizsgálatot az Akademia kébeléből kiküldendő bíráló választmány által eszközli, megjegyezvén, hogy csak olly munka nyerhet jutalmat, melly nemcsak társai közt leszen legjobb, hanem a jutalmat ajánló által kitűzött czélnak meg is fog felelni; s hogy a munka tulajdona marad ugyan a szerzőnek, de ez tartozik azt mielőbb közrebocsátani. — különben a beküldendő kéziratok, mint minden más az Akademia által intézett versenyeknél, ennek levéltárában tétetnek le, s azért a pályázók ne terheltesenek fogalmazataikat megőrizni. Kelt Pesten, június 5. 1859. — Toldy Ferencz, titoknok.

⊙ (A természettudományi társulat) jun. 4-ki ülésében a titkár ur jelentése szerint Xanthus János, egy Washingtonból a társulathoz írt levelében írja, hogy Kaliforniában tett gazdag gyűjteményéből már elindítá küldeményt a társulat számára. Sztoczek tanár ur, a mesterséges szellőztetés kísérleteinek elméletéről s a Groszmann-féle légzivatnyuzás módjáról, különösen pedig az esetleges légfolyásról értekezett.

+ (A pesti műegylet idei közgyűlése) f. hó 3-án ment végbe. Műlapul a közgyűlés szavazattöbbséggel Orlai Petrics művét választotta meg, melly azon nevezetes történeti momentumot ábrázolja, midőn Zách Feliczian, leánya meggyaláztatását megtorlandó, az ebédnél épen együttlevő királyi családra rohan. A közgyűlés ezuttal következő pályakérdést tűzött ki: „Írassék meg a magyarhoni művészet történelme, a jelesebb hazai (akár itt született, akár itt élt) művészek életírásával s a művészet általános történelme legfőbb mozzanatainak, és a művészeti iskolák rövid szabatos jellemzésének előrebocsátásával, világos, népszerű nyelven, s különös figyelemmel arra, hogy fiatal művészeinknek ezen munka által helyes önmivelési irány adassék, s bennök nemes dicsvágy ébresztessék és tápláltassék. „A pályaművek egy évi határidő alatt küldendők be.” A nyertes mű jutalma 60 arany, ezenfelül minden a munka eladásából származható nyereség, a nyomtatási költségek levonása után, a szerzőé leendő. — A közgyűlés azon indítványt: hogy a műlapul szolgáló művet illető pályakérdéseknél ezentul jelöltessék meg a hazai történetemből veendő tárgy s az ollyan legyen, mi multunk fénypontjait tüntesse elő, — azon mód-ítással fogadta el, hogy 20 és 10 aranyból álló két rendbeli jutalom tüzessék ki olly irodalmi műre, melly történetünk illy dicsőbb részeit kiemelve, a pályázó festészeknek a használható kútfőkre nézve tájékozást nyujthasson. A legjobbnak talált munka utmutatása nyomán a választmány kitűzendi a festendő tárgyat. Az illy verseny egyelőre egy évre van megállapítva. Az irodalmi mű beadásának határideje f. évi sept. 1-je.

△ (Az első magyar általános biztosító társaság) pesti hivatalhelyiségein nagy sürgölődés uralkodik. A megszaporitott hivatalszemélyzet csak megfeszített szorgalom mellett bír megfelelni az egymásra következő jégkár-biztosítás miatt fölszaporodott munkának. De másrészt a jégverés is gyakori, s a társulat a károk pótlásában a lehető legnagyobb gyorsasággal jár el. Azon tetemes jégkárok, mellyeket a P. U. legközelebbi számában fölemlítettünk, már mind pótolva vannak. Ez ez tetemes előny a biztosító gazdára nézve a jelen időkben. A magyar társulatnak nem csak azon előnye van, hogy az országban székelvén, a biztosításokkal közvetlenebbül érintkezik, és így a kártérítést is gyorsabban eszközölheti; hanem díjai is jutányosabbak a többi, az országban ügynökséggel bíró társulatokéinál, mellyek a biztosítási díjakat az aratás előtt fölemelték, s a termés biztosítását ott, hol gőz-cséplőgépek működik, megszüntetik.

△ (A Hevesmegyei gazdasági egyesületnek állathallítása) majus 22., 23- és 24-én ment végbe. Az esős idő daczára népe volt az, mind a kiállított tárgyakra, mind a látogatókra nézve. A kiállítási helyiség egri érsek, Bartakovics Béla ur ő excljának kerített majorudvarában volt. A választmányok bírálatának eredményét itt közöljük:

I. A kiállított lovak bírálatára kiküldött választmány, bírálotagok a következő jutalmakat osztották ki, u. m. 1) Tenyészkancaúra kitűzött 5

aranyból álló első díjt nyerte báró Sina Simon pej kanczája. 2) A második 3 arany díjt: Kolozsváry Adám fekete kanczája. 3) Csödör csikóra kitűzött 1 arany díjt, báró Orczy Felix szürke csödör csikaja. 4) 1-ső rendű dícsérő oklevelet nyert Kovách Ignác fekete kanczája, eredeti székely faj, és 5) Báró Sina Simon 2 éves pej kancza csikaja. 2-od rendű dícsérő oklevelet nyert: 6) Báró Sina Simon 2 éves pej csödör csikaja és 7) Majzik Viktor tenyész pej kanczája. II. Szarvasmarhák 1) 2 arany 1-ső jutalmat nyerte: báró Orczy László „Czimer“ nevű tiszta magyarfaj tehene. 2) 1 arany 2-od jutalmat szinte b. Orczy László „Sugár“ nevű tehene. 3) 2-od rendű dícsérő oklevelet nyert: Fejér Lajos „Liliom“ nevű tehene. Jegyzőkönyvileg megdícsértett Berecz Ferencz által kiállított 3 iker üsző-borju fölnevelésénél a szorgalom, valamint Bogdán Jónás által kiállított 2 darab hizott ökörnél a hizalás teljes kivitele III. A juhok. A merino-faj osztályánál. Tenyész-kos: 1) az 5 arany jutalmat nyerte báró Orczy László saját tenyésztetű öreg kosa. 2) a 2 arany jutalmat nyerte báró Sina Simon öreg kosa. 3) 1 arany jutalmat nyerte báró Jeszenák Jánosné öreg kosa. Anyajuh: 1) 3 arany jutalmat nyerte báró Sina Simon anyajuha 2) 2 arany jutalmat nyerte gróf Batthyány Vincze örökösök horthi uradalmi anyajuha. 3) 1 arany jutalmat nyerte báró Orczy László anyajuha. Kos toklyó, 1 arany jutalom: nyerte báró Orczy László kos toklyója. Jerke-toklyó, 1 arany jutalom: nyerte Bartakovics Béla egri érsek jerke-toklyója. — A hazai középfaj osztályánál. Tenyész-kos: 1-ső 5 arany jutalmat nyerte: Fejér Lajos saját tenyésztetű öreg kosa. 2-ik két arany jutalmat nyerte Bokross János öreg kosa. Anyajuh: 1) 3 aranyjutalmat nyerte Fejér Lajos anyajuha. Jerke-toklyó: 1 arany jutalom: nyerte Kovách László toklyója. Első osztályú arany dícsérő oklevelet nyerték: Báró Orczy László két öreg kosa, mely dr. Czilchert Robert gutori juhászatából hozott, mely első jutalomra érdemesnek ítéltetett, mint azonban nem az egyesület területén neveltetett, a jutalom neki ki nem adható. Mocsári Lajos rambouilleti keresztezett toklyó kosa, szintén a főttebbi oknál fogva jutalmat nem nyerhetvén, 1-ső rendű arany dícsérő oklevelet nyert. IV. Sertés. A kiállított sertések nem találtatván tenyésztésre alkalmasaknak, a jutalom ki nem osztatható. Csupán gyöngyösi lakos Ujhelyi Mátyás kiállított 6 drb hizott sertésénél a hizalás teljes sikerülte dícsértetett meg jegyzőkönyvileg. V. Baromfi. Okolicsányi István Brahma putra egy éves kakasát 1 arany jutalomra, így nemkülönbén Havlicsek István cochinchinai 11 hónapos kakasát és ugyanilyl idős 2 db. tyukját 1 arany jutalomra ítélték. A kiállítás majus 24-kén délutáni 4 óráig volt nyitva, folytonosan feles számú közönség volt látogatóképen a kiállítási helyiségekben, különösen harmadnap ingyen bemenelt engedvén az egyesület, a besereglett vásáros nép özönlött s valódi örömet lehetett látni arcaikon, mely mintegy mondani látszott, hogy „biz ezt okosan cselekezik uraink!“

Balesetek, elemi csapások.

— (Borsasztó gyilkosság.) Szolnok, junius 5-én. Folyó hó 1-je estéjén; Szolnokhoz nem épen távoleső varsányi csárdában, iszonyu gyilkossági mérenyelt merült fel. — Lovas Lajos, gépész, otthonról (Békés) utazott Szolnokba, és a fennevezett csárdába, meghálás végett-e, vagy csak csupán este-bédezés kedvéért? beszállott harmadmagával, t. i. a kocsisával, és ennek 12 éves fiával. A rablók, kik távol észrevétel nélkül kísérték a gépészt, kint sok pénzt gyanítottak, a csárdába betörtek, megtámadták, kezeit hátrakötötték, és sok verés után, hogy pénzt el nem csikarhatták, mert nála jelentékeny mennyiségben nem is volt, könyörtelenül megölték. Megölték vele a két utazót is. De megölték még az ott lakó csárdást is, fiatal nejével és két szép leányával. Tehát egy éjjel hét élonek vették el életét. — A meghaltak sokat küzdhettek, mert kezeik mind össze voltak vagdalva, hihetőleg a gyilkosok késeinek erőszakos módon kiragadási kísérlete következtében. A szobában, hol az égbekiáltó büntény véghezment, a legyilkoltak, a földön arczarabruva feküdtek, és halva találtattak. Több verés és szurás helyei közt különösen feltűnt azon nagy és mély vágás, mely mind a hétnek a nyak elő részén látszott. A gépésznek, mint mondják, összeszorított markában, még egy csomó hajfűrtöt is lehetett látni. Továbbá egy erős nádpálcza, hihetőleg a gépészé, mit a maga védelmére igénybe vehetett, három helyen van összetörve. A gépész, békési lakos, nős, gyermekes. A kocsi, kun-szentmártoni lakos, szintén nős és gyermekes. A csárdás, szolnoki születésű, nős, és 8 vagy 10 gyermek atyja. Fiatal nejével, ki már neki a harmadik vala, csak egy hóig élt, az egyik leánya (ki szintén áldozatul esett) 17, a másik 13 éves; két legkisebb gyermekét, kik még beszélni nem tudnak, életben meghagyták. A nagyobb, mintegy 2½ éves, mint mondják a halottnézők, költögette volna akkor is édes apját. A kisebb, körülbelül félféves, a bölcsőben aludt. Többi gyermekei a városban vannak és voltak is. Temetésük a halálózás után nem egyszerre, hanem harmad- és negyednapra történt meg Szolnokon. A szolnoki nép egészen meg volt zavarva és rémülve, tömegestől, részint az utcán jártak le s fel, részint a templom, vagy más oly helyen állva, vagy ülve vártak és lesték a legyilkoltak holttesteit. A halotti szertartáson egy sem volt, ki ne könnyezett volna.

Szolgabiránk többet magával a gyilkosokat nyomozni el is indult. Mondá, miszerint addig vissza nem tér, míg a büntény elkövetőit föl nem fedezi. S ez sikerült is, mert már e hó 5-én. délután 4 óra felé, 4-et kosi oldalához vasalva hozatott, kik közt háromról bizonyos a bűnösség, még kettő szabadon van. Tehát összesen a gyilkosok 5-en voltak. Derék szolgabiránkát a nép ez erőlyes tetteért (mert ő szintén a rablók kísérei közt jött) meg is éljenzte. — H. J.

(Egy Csongrádról vett levélből értesülünk, hogy a tettesek már jobbra kézrekerültek. Csongrádból hármat vittek el, Cséparól is. Minden

gyanuok odamutat, hogy az elfogottak követték el az égbekiáltó vérengzést. Csongrádon még ugyanazon napon, mellynek reggelén a gyilkosság elkövetetett, minden gyanus ember elfogatott. A három leggyanusabb kenyerkereset nélküli, már többször fogva volt régi gonosztevő.)

△ (Tűzvész) Acsán junius 2-án nagy tűzvész pusztított, 32 ház lett hamuvá és tán ugyannyi család, ha nem is mind egészen a koldusbotra, de mindenesetre egyidőre nagy inségbe jutott, azok kivételével, kiknek háza biztosítva volt. Találkozott pedig a 32 elégett között csak 7 biztosított ház, mellyekért az első magyar általános biztosító társaság a kárpótlást a tüzre következő negyedik napon már kifizette.

M i u j s á g ?

○ (A Gazd. Egyesület géphiállítása) a pesti Medárdvásár alkalmával a legszebb eredménynyel lön megtartva, mellyről jövő alkalommal bővebben szólunk.

+ (A nemzeti kaszinó) áthurcolkodott előbbi szállásából a hatvani-utczában levő Cziráky-ház díszesen felszerelt első emeletébe. Földszint egy kényelmes étkező terem is áll a közönség rendelkezésére. Ez új szállás több tekintetben előnyösebb az előbbinél, s az egész elrendezést izlés és minden fény mellett egyszerűség jellemzi.

— (Jellinek Mór), a pesti kereskedői testület tagja és a híres bécsi hit-szónok J. Adolf testvére, ki a kereskedés gyakorlati terén kívül a nemzetgazdaság mezéjén is elismerést érdemlő tevékenységet fejt ki, azon szép kitüntetésben részesült, miszerint az orosz császári kormány pártfogása alatt Sz. Pétervárott főnálló gazdasági társulat levelező tagjává választott.

— (A nemzeti színház egy reményteljes növendéke Bécsben.) Bécsből, junius 8-áról vesszük e sorokat: Tegnap este 8 órakor ment véghez igen fényes sikerrel az itteni akademiakola növendékeinek nyilvános próbája a belvárosi régi Arsenal helyiségeiben. A fényesen kivilágított terem közepén, a karnagy körüli emelvény legalsó fokán, elsőnek ült egy rózsaszínű ruhába öltözött kellemes külsejű fiatal hölgy, kis virágcsokkal kebelén, hangjegyeit forgatva kezében. Rosszinak egy, a műsorozatban kijelölt gyönyörű sopran-szolojára (Fromme Liebe) került a sor, mellyet az említett hölgy oly művészi és fiatal korához képest a legkényesebb művészeti igényeket is kielégítőleg, oly remekül énekle, hogy a díszes és igen változatos közönség már az ének közben is alig tarthatá vissza tapsait. Mindenki neve után kérdezősködött, míg utóbb egyik felügyelő szives volt hozzánk sugni, hogy e kedves csalogány „magyar áru“. Milly kegyeletes érzelmeket kelt az emberi szivben az „áru“ szó! Ezt tudva, még gyenge énekeért is megdícsértük volna. De mivel ő épen „magyar áru“, és mivel oly gyönyörű és remekül énekel, mondhatlan édes örömmel hallgatam szép énekét, mellynek végével aztán szűnni nem akaró tapsvihar- és brava-kiáltásokban tört ki az elérzékenyült hallgatóság. — Sietek tudatni e becses lapok olvasóival, hogy e szeretetteljes „magyar áru“, kinek neve utóbb szájról szájra járt, Markovics Ilka kisasszony, hazánk szép reményű leánya, kit — tudtommal — a magyar nemzeti színház képezte itten. — A próba végeztével sietett mindenki hozzá, hogy tetszésnyilatkozatok- és dícsérettel jutalmazák a bájoshangu kis csalogányt. Honfiai örömet engemet is feléje vonzott, el nem mulaszthatam édes hazai nyelvünkön öt üdvözölni, és örömet gyönyörű, szép énekeért előtte nyilvánítani. — Valóban, a nemzeti színház örülhet e jeles növendékének, ki derék mestere mellett illy fényes sikert ígérőleg folytatja iskoláját. Nemzeti színházunknak kétségtelenül díszes s fényes leendő egykoron. — F—g N. J—s.

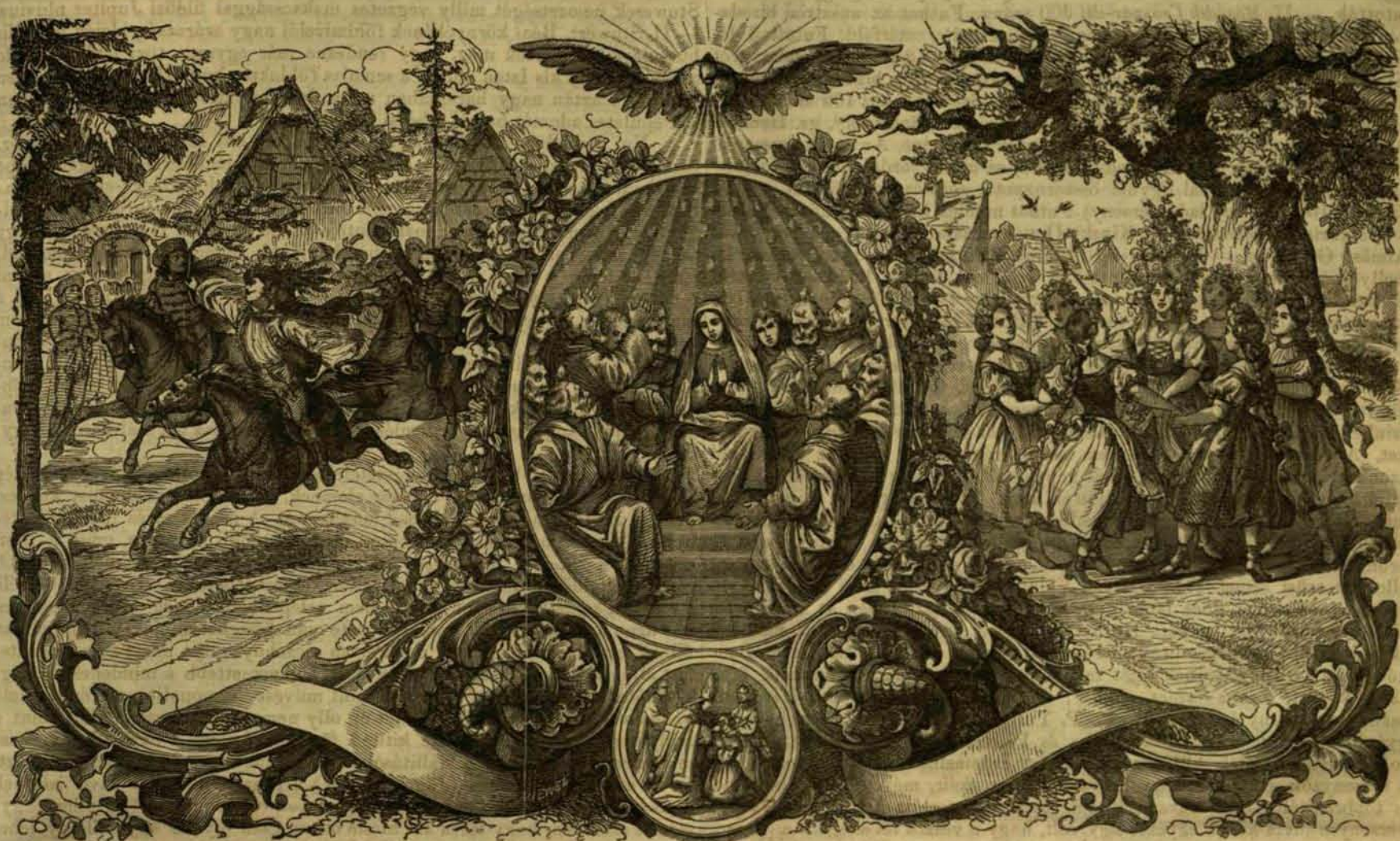
— Belényesről, majus 25-ről írják: Szellemi létünk egy fokkal emelkedett, mert egyhangu mindennapi helyzetünk Albisi László színtársulata által kedélyesb színt öltött magára. — Városunk olly régen nélkülölte e magasabb örömet, hogy színészeink megérkezéssel valódi lelki szomjával vártuk az előadásokat. „Bibor és gyász“, „Bakancsos és fia a huszár“ jöttek a két első napon a színpadra, s a zsufolásig tele volt ház közönsége a darab élvezése után meglegegedetten távozott. — A színre jött darabok közül még sikerültek: „Debora“, „Liliomfi“, „Brankovics György“, „Szép Marquisné“, „Viola“, „Női harc“, „Fenn az ernyő, nincsen kas.“ A személyzet közül kiemelendők Albisi különösen, Pongrácz, Fekete és Zsombori. Albisiné sok tehetséggel bír, s méltó tagja lehetne bármely nagyobb színpadnak is. — Időjárásunk általán véve jó, s a sok esőzés daczára is dús termésre lehet kilátásunk; gyümölcs azonban a temérdek hernyók miatt nem lesz. — l—y.

+ (Balaton-Füredről) írják, hogy a Kistaludy-szobor alapzata már nemsokára elkészül. E szobor az új sétány egy gyönyörű helyén fog fölemelteni. A szobor felállítására kijelölt helyet Züllich szobrászszal a m. hó 24-én odaérkezett Deák Ferencz is megsejmelte. Az új ut, mely a fürdőből a faluba vezet, erősen készül; ezáltal a falu 76 öllel jó közelebb a fürdőhöz. A házhelyek már kijelölve az ut mellett mindkétfelől, s így, mire Budáról vasuton lehet Füredre menni, elegendő szállás is lesz készen a vendégek befogadására.

+ (A kukoricza megérése elősegítésére) egy francia földművelő azt ajánlja, hogy a föld a kukoricza tövétől második kapálaskor lehetőleg eltisztítandó (tehát épen ellenkezőleg, mint nálunk szokásban van); ezáltal a nap melege a kukoricza tövét átjárja, s így érését elősegíti. A szükséges nedvet a kukoricza ekkor már leveléből nyerheti. A francia földműves illy módon kísérletet tévén, azt tapasztalta, hogy kukoriczája, mely eddig éretlen maradt, szépen megérett.

+ (Sopronba) összesen 431 magyar és 534 német lap jár. E város lakosságának nagyobb része német ajku levén, a magyar és német lapok száma közti arányt irodalmunkra nézve elég kedvezőnek kell mondanunk.

PÜNKÖSD ÜNNEPÉRE.

PIROS PÜNKÖSD NAPJÁN.

Szöke Tisza partján vad virágok :
Koszoruba fonják a leányok,
Koszoruba legszebb lány fejére,
Ugy állítják a legszebb legényhe'
Piros pünkösöd napján. —

Barna legény, falu legszebb lánya
Egybe ülnek — egy virágos ágyra.
Összeadják, megesketik őket,
Piros hajnal betakarja őket
Rózsaszín felhővel. —

A Tiszáról oda jön a szellő
Dobog a sziv, lobog a légfelhő,
Szétlebben a rózsafátyol — ketté :
S zeng az ének „nem anyától lettél . . .
Piros pünkösöd napján. —

Jönek aztán egyenkint a párok
Szívök szavát elköszöntik rájuk.
Letérdelnek a virágos rétre;
A királyné megcsókolja érte
Drága jó cselédit. —

A király meg egy-egy rózságot
Ad emlékül mindegyik leánynak;
Szóval jóval úgy osztják az áldást . . .
Áldott egy nép, boldog kis királyság
Magyarország földén. —

Kiki fogja végre a magáét,
A pünkösdi király a királynét :
Mégforgatja, odébb adja másér . . .
Szól a zene, czini-czini — ráér
Piros pünkösöd napján! — K. . . y Károly.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

© (A pesti lóversenyek másodikja) kedden, június 7-én, ment végbe a legkedvezőbb időjárás mellett, s érdekesebb volt a vasárnap tartott elsőnél is, mellyről már szóltunk. E második versenyen, az 500 ftos Esterházy-díjat kivéve, minden díjat magyar urak lovai nyertek el. Volt hat futás. Az I. Hack-Stackes, futott négy ló, az első volt a czélnál Tisza László „Vicar of Wakefield“ 4 é. b. p. m. lova; második volt Sürgöny, gr. Wenkeim Rudolf 5 é. s. p. pr. — II. Gr. Károlyi István megújított tétversenye 5000 ft.; négy futó közül első volt Basi Bozuk, ifj. gr. Batthyányi István 5 é. s. p. m.; második Harlequin gr. Kinsky Oct. 5 é. s. g. m.; harmadik Agitation, gr. Hunyadi József 5 é. p. k. — III. Esterházy-díj 500 ft.; három futó közül első nyertes Frolic, gr. Harrach Ferencz 6 é. v. p. k.; második Mary O'Moor, gróf Kinsky Octáv 3 é. b. p. k. — IV. Asszonyosságok díja 200 arany, száz arany értékű serlegben; futott 4 ló; első nyertes Redchite and Blue, ifj. gróf Batthyányi István 5 é. p. k.; második Vicar Tisza László félvér lova (lovag az ifj. gr. Bethlen Domokos). V. Handicap 1000 ft., ajánlja 1859., 1860., 1861. évre a lótenyésztés egy pártolója. Futhat minden ló egyszer körül. 1½ mérföld. A 2-ik ló a tét és bánatóz felét kapja. Futott 6 ló. Győztes : „Madame Rachel“ gr. Eszterházy Mihály, 5. é. sg. k. 2-ik „Pan“ Bensonnak (gr. Almásy György által nevezett) id. p. m. — VI. Hazafi-díj 100 arany. Futhat magyarhoni minden kancza 1¼ mfd. tét 10 arany; a tétosz fele a 2-ik lóé. Futott 4 ló. Győztes : „Cornflower“ ifj. gr. Batthyány István 5 é. p. k., 2-ik „Stella“ hg. Lichtenstein Frigyes, 4 é. sg. k. — Ez alkalommal nagy közönség, szép derült idő.

A csütörtöki utolsó versenynek is a legszebb idő kedvezett, mi nagy számú nézőközönséget csalt ki ismét a nézőhelyre. E délután 6 futás történt. I. Batthyány-Hunyady-díj 200 arany. Futhat minden ló. 1 ang. mfd. Futott 4 ló. Az eredmény kétes volt. Gr. Zichy Aladár „Basi bosuk“ méne s gróf Henckel Lázár „Kate Tulloch“ kanczája olly egyszerre érkeztek a nyerpont-
*

HETI NAP TÁR.

Hő- és hetnap	Katholik. és Protest. nap tár		Gör.-oros nap tár	Nap- kelet nyug.		Izraell. nap tár	Hold- kelet nyug.	
	Junius	Maj.-Jun.	6. p.	6. p.	Siván	6. p.	6. p.	
12 Vasárnap	B Pánk. v.	B Pánk.	31 D Pánk.	4 5	7 54	10	5 31	1 34
13 Hétfő	Pánk. hétfő	Pánk. h.	1 Jun. P.	4 5	7 54	11 Simon	6 43	2 2
14 Kedd	N. Vazul	Vazul	2 Quatemb.	4 5	7 55	12	7 48	2 35
15 Szerda	Vitus Kánt. †	Vid. Cres	3 Lucillian	4 4	7 56	13 Sám.	8 42	3 20
16 Csütört.	János Fer.	Justina	4 Metroph.	4 4	7 56	14 (győz.)	9 26	4 14
17 Péntek	Adolf. Rain. †	Adolf. A.	5 Dorotheus	4 4	7 57	15 Makab	9 57	5 16
18 Szomb.	Marcellian †	Marina	6 Visarion	4 4	7 57	16 S. Sam	10 24	6 24

Holdnegyed : ☉ Holdtölte 15-én 11 óra 33 perczkor délelőtt.

TARTALOM.

Fraknó vára (képpel). Zombory Gusztáv. — A vén huszár. Kormos Béla. — Buda ostroma s bevétele 1541. (VI. vége) Pauler Gyula. — A banaan-fa (képpel). — A francia csapatok átvonulása a Mont-Cenis-szoroson (képpel). — A növények alvása (vége). Kun Pál. — Tárház : Kakas Márton a színházban. Irodalom és művészet. Közintézetek, egyletek. Balesetek, elemi csapások. Mi újság? — Pünkösdi melléklet : Piros pünkösdi napján. K... y Károly. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. Levelezés : Bécsi levél. Egyveleg. Tények, adomák, gondolatok. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

A Politikai Ujdonságok 23-ik számának főtartalma : A harcstérről. — A francia diplomatikai játéka. — Heti krónika. — Tárca : Képek Olaszországból : I. Turin. II. Genoa — A pesti löversenyek keletkezése. — Vidéki közlemények : Debreczen, Szürte, S.-A.-Ujhely, Csege stb. Rendes rovatok.

Felelős szerkesztő : Pákh Albert (lak. uri-utca 12. sz.)

A Politikai Ujdonságok rendkívüli mellékletek által tetemesen bővülnek!

Előfizetési felhívás

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok 1859. évi másodfélvi folyamára.

Julius elején a „Vasárnapi Ujság“ tizenkettedik félvi folyama indul meg.

Alig fogunk csalatkozni, midőn azt hisszük, hogy lapjaink minden eddigi kötete között ez lesz a legérdekesebb. Szükségtelen ezt bővebben magyaráznunk. Tudva van, hogy ikerlapjaink tartalmának egyik fő részét a fontosabb kormozgalmak, napiesemények előadása, ismertetése, illustringálása képezi; s nem lehet-e biztos kilátásunk, hogy lapjaink e része azon új mozgalmas korszakban, melynek küszöbét már átléptük, érdeklében, fontosságban kiválólag nevedezni fog? S van-e mivel magyar ember, ki ez események ismeretét nélkülözhetné?

Biztosíthatjuk a t. cz. olvasóközönséget, hogy lapjaink ezen részére minden gondot fogunk fordítani; kérjük azért tisztelt olvasóinkat, kik hat évi pályákon hű kísérőink valának, hogy az eszmék azon új világa felé vezető utban, mely most nyílik meg, irántunk most is a régi tapasztalt bizalommal viseltessenek. Igyekezettünkön mulni nem fog, hogy a létező viszonyok határai között, mindenkor hű és megbízható kalauzok legyünk.

PEST, június 1-jén 1859.

Heckenast Gusztáv, kiadó-tulajdonos.

Pákh Albert, szerkesztő.

Előfizetési árak postán küldve vagy Buda-Pesten házhoz hordva:

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt 6 hónapra (jul. — dec.)	5 ft., 3 hónapra (jul. — sept.)	2 ft. 50 kr. ujp.
A Vasárnapi Ujság külön 6 hónapra (jul. — dec.)		3 „ — „ „
A Politikai Ujdonságok külön 6 hónapra (jul. — dec.)		2 „ 50 „ „

☞ Tíz előfizetett példányra egy tisztelet-példány. — A pénzek bérmentes küldése kéretik. ☛

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala
egyetem-utca 4-ik szám.

U J A J Á N L A T

és szives figyelmeztetés azok számára, kik a mostani érdekes világesemények közepett kimerítőbb és naponkinti politikai tudósításokat ohajtanak!

A Vasárnapi Ujság, a naponkint megjelenő Magyar Sajtó című politikai lappal ugyanazon egy kiadóhivatalban jelenvén meg: azok számára, kik a politikai eseményekről gyakrabban és bővebben kívánnak értesülni, de a Vasárnapi Ujság változatos tartalmu cikkeit sem akarnák nélkülözni, ezennel igen előnyös föltételek mellett külön előfizetést nyitunk, olyképen, hogy a nevezett két lap (a Magyar Sajtó és Vasárnapi Ujság) együtt legyen megrendelhető,

postán küldve vagy Buda-Pesten házhoz hordva :

A Vasárnapi Ujság és Magyar Sajtó együtt 6 hónapra (jul. — dec.) 10 ft. ujp., 3 hónapra (jul. — sept.) 5 ft. ujp.

☞ Tíz előfizetett példányra egy tiszteletpéldány. — Az előfizetési pénzek bérmentesen a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához intézendők.

Heckenast Gusztáv, a Magyar Sajtó és Vasárnapi Ujság kiadója.

☛ Melléklet : Előfizetési felhívás „Háboru könyv“ a jelen hadjáratot illető tájékozások és felvilágosító magyarázatok gyűjteményére. — Előfizetési felhívás a „Nővilág“ 1859. másod félvi folyamára.